

Verkade's Plaatjes Album.

Serie K. Woudvogels.

DE PLAATJES VAN VERKADE

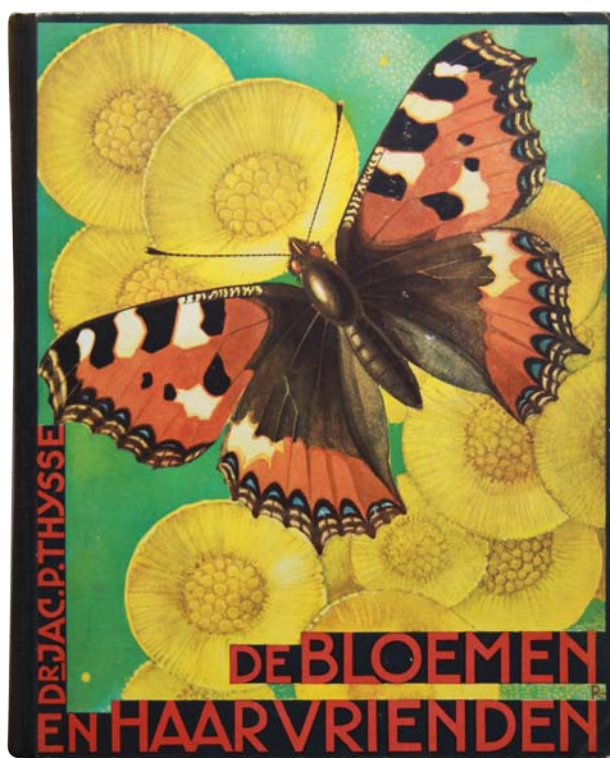
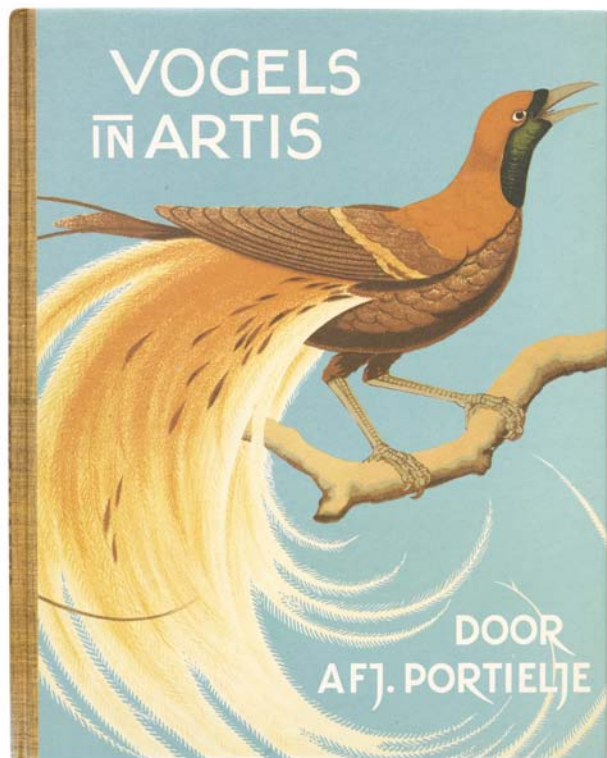
Het was de eerste consumentenactie ooit, en Verkade veroverde er in no-time heel Nederland mee: plaatjes van bloemen, dieren en landschappen die je gratis bij een pak beschuit of koek kreeg. Over een hype die nooit overging.

Begin twintigste eeuw. Op de ruilafdeling van de Verkade-fabriek in Zaandam is het een drukte van belang. Dag in dag uit zijn meer dan veertig meisjes van Verkade bezig met het openen van duizenden enveloppen bomvol plaatjes. Geweldige prentjes met vlinders, rivieren, landschappen, planten, vogels. Mensen willen dubbele plaatjes ruilen of zijn dringend op zoek naar dat ene missende exemplaar. Alles om het Verkade Verzamelalbum compleet te krijgen. Elk jaar omstreeks Sinterklaas komt er in een oplage van eerst enige tienduizenden en later ruim 100.000 stuks een nieuwe, themagebonden editie uit – en de nationale volkssport is om ook dat album weer zo snel mogelijk vol met plaatjes te krijgen.

“In elk pak beschuit of koekjes van Verkade zat een gratis plaatje, en later een bon die je voor een plaatje kon inruilen,” vertelt Hester Wandel, conservator van het Zaans Museum & Verkade Paviljoen, waar originele aquarellen van Verkade-albums te zien zijn. “Kinderen sméékten hun ouders om toch vooral die producten te kopen en niet die van een ander merk. Dat was niet voor iedereen weggelegd, want Verkade was niet de goedkoopste en je moest heel wat koekjes eten om één album te vullen. Maar had je een beetje geld, dan deed je mee. In een tijd waarin lees- en plaatjesboeken schaars waren, golden de Verkade

Verzamelalbums als een kostbaar bezit.” Het verhaal achter de plaatjes start als oprichter Ericus Verkade bij Duitse collega's allerlei gratis plaatjes met leuke opdruk ziet. “Die plaatjes werden bij producten gestopt en Ericus dacht: leuk idee!” vertelt Wandel. “Hij nam drieduizend plaatjes van voornamelijk sprookjes mee naar Nederland, maar wist eenmaal thuis niet precies wat hij ermee aan moest. Verkooptrucs werden destijds door veel bedrijven afgedaan als dubieus. ‘Goede waar verkoopt zichzelf op basis van kwaliteit’, was bijvoorbeeld een bekende reclameleus. Maar de familie Verkade geloofde er wél in en voegde vanaf 1903 dwars tegen de stroom in toch de plaatjes bij hun verpakte producten.” Achter op de Duitse plaatjes liet Ericus reclameteksten drukken voor Verkade-producten.

Een overrompelend succes volgt, de omzet stijgt en al snel moeten er plaatjes bijgedrukt worden. “Vanuit het publiek ontstond de vraag naar albums om de plaatjes een plekje in te geven,” vertelt Wandel. “Een schoondochter van Verkade was zo aardig om voor fotomodel te spelen: met een rol beschuit en een pak biscuits in de hand prijkt zij op de cover van het allereerste Verkade-album. Maar de kwaliteit van die eerste drie albums liet te wensen over, terwijl de familie Verkade juist erg kunstzinnig was en hechtte aan ➔

een goed product. Ze wilden dat de boeken net als hun koek en beschuit van hoogstaande kwaliteit waren.”

VIA KOEK DE NATUUR IN

In 1905 ontstaat het idee om een serie hoogwaardige albums uit te geven waar de mensen bovendien iets van kunnen leren. “De natuur leek een geschikt onderwerp, want daarvoor bestond in die tijd een groeiende belangstelling,” vertelt biologe Marga Coesèl, auteur van *Natuurlijk Verkade* en verbonden aan de Heimans en Thijsse Stichting. “Er werd bewust gekozen voor onderwijzer Jac. P. Thijsse, omdat hij bekendheid genoot door zijn populaire boekjes en als oprichter van Natuurmonumenten. In eerste instantie reageerde hij verbaasd: ‘Ze hebben me voor reclame gevraagd!’ Maar daarna was hij het zelf die de bekende Verkade-slagzin ‘Via koek en beschuit de natuur in’ bedacht.” Niet alleen voor de teksten trekken de Verkades een knappe kop aan, ook voor de plaatjes wordt gezocht naar illustratoren van het hoogste niveau: onder meer Jan Voerman junior, Jan van Oort en Willem Wenckebach zijn in de jaren daarna verantwoordelijk voor de juweeltjes die in de verzamelalbums kunnen worden geplakt. “Het was steeds Thijsse die een onderwerp voorstelde: de seizoenen, wandelgebieden, landschappen, provincies,” legt Coesèl uit. “De illustratoren gingen daarna op pad om de aquarellen te maken voor de albums die bij dat thema hoorden. Er werd nauw samengewerkt om tot het beste en mooiste resultaat te komen.”

De eerste reeks die tussen 1906 en 1910 uitkomt is Lente, Zomer, Herfst en Winter en tot 1940 verschijnen daarna nog 23 albums. Blonde Duinen, De Vecht, Cactussen, De Boerderij, Dierenleven in Artis – zomaar een greep uit de titels die de natuur uiteindelijk bij 2,2 miljoen gezinnen thuis zullen brengen. Grappig weetje: er is achteraf uitgerekend dat de Nederlandse bevolking bij een gemiddelde plaktijd van 20 seconden in totaal 400.000 werkweken van 40 uur – ofwel 1,6 miljoen uur – bezig is met het inplakken van de plaatjes in de Verkade-verzamelalbums. Op hoogtijdagen

komen er bij het ruilkantoor maar liefst 2000 enveloppen met plaatjes binnen!

“In eerste instantie ging het veel mensen puur om het verzamelen van de boeken, maar al doende leerden ze ook veel van de verhalen over en de afbeeldingen van de natuur,” zegt Coesèl. “De teksten van Thijsse zijn heel ontspannen en ook lekker leesbaar voor de niet-natuurlijke liefhebbers. In het bekendste album, Texel, staat bijvoorbeeld de voor die tijd vlotte tekst van Thijsse: ‘Toen ik, nu zevenendertig jaar geleden, op Texel ging wonen, werd ik oprecht beklagd door mijn Amsterdamsche vrienden en collega’s. Wat was er nu op zoo’n schapeneiland te beleven? Mijn leven lang zal ik er mij over blijven verheugen dat ik voor Texel heb gekozen, al heb ik er maar kort gewoond, Texelaar zal ik blijven tot het eind.’”

De plaatjes in de vele verschillende albums zijn nog het beste te vergelijken met kunstwerkjes op klein formaat. “De prentjes geven de natuur in vier kleuren ➡

Zij volgden

Verkade was de eerste in Nederland met verzamelplaatjes, maar er kwamen er in rap tempo een hoop bij. Wel vijfhonderd bedrijven, om precies te zijn. Een paar van de bekendste (en mooiste) verzamelalbums:

- * De plaatjesalbums van Van Nelle met kabouter Piggelmee, al vanaf 1920.
- * Bussink’s koekfabriek (Deventer Koek) met albums over topografie.
- * De plaatjes van Flipje van Tiel en zijn vriendjes, uitgegeven door jamfabriek De Betuwe.
- * Douwe Egberts kwam ook met kaartjes voor verzamelalbums over landen.
- * Plaatsjes van auto’s en vliegtuigen op de doosjes van Virginia Cigarettes.

A Kinder-dierentuin

H. Rol

ZANGVOGELS

Geelgors
Nachttegaal
Winterkoning
Oranjevink

BOSCHVOGELS

Tijftjaf
Fitis
Spotvogel
Boschfluit

BOSCHVOGELS

Boschfluit
Tijftjaf
Fitis
Spotvogel

HOMMELS

Aardhommel
Weidehommel
Steenhommel
Gewone Hommel

ZANGVOGELS

Winterkoning
Oranjevink
Geelgors
Nachttegaal

HOMMELS

Steenhommel
Gewone Hommel
Aardhommel
Weidehommel

VLINDERS

Luzernevlinder
Groote Vos
Kolibrivlinder
Witje

WEIDEBLOEMEN

Wederik
Eereprijs
Roode Klaver
Dagkoekoeksbloem

ZANGVOGELS

Oranjevink
Geelgors
Nachttegaal
Winterkoning

VOORJAARSBLOEMEN

Longenkruid
Klein Hoefblad
Speenkruid
Dotterbloem

BOSCHPLANTEN

Boschklaverzuring
Boschbes
Helmbleem
Kamperfoelie

VELDBLOEMEN

St. Jacobskruiskruid
Kamille
Ganzenbloem
Klaproos

Serie F.. Kevers.
No. 2. Meikever.

Beschuit is bijzonder geschikt om 's avonds, vóór men ter ruste gaat, te worden gebruikt; meestal is dan het brood al wat droog en oud-bakken.

Verkade's prima Zaansche Beschuit

daarentegen blijft in de bus steeds versch. tot de laatste verbruikt is, en behalve haar grootere voedingswaarde is zij ook nog gemakkelijker te verteren dan brood

In Kruideniers- en Comestiblwinkels verkrijgbaar.

Groote ronde . . . 25 st. 25 Ct.
Kleine " . . . 25 " 15 "
Lange Choc. besch. 50 " 25 "

Firma VERKADE & Co., Zaandam.

Serie V. Veldarbeid.
No. 5. September, October
Aardappelrooien.

TE RECHT kan men van Verkade's fabriek spreken als een land, overvloeiende van melk en honing. De melk is voor de Pr. Z. Beschuit, de honing voor

VERKADE's Ontbijtkoek

Twee artikelen bij iedere huisvrouw bekend, die er prijs op stelt het beste te koop voor haar geld of die weet, dat zij voor de kinderen geen gezonder en voedzamer lekkernij kan bedenken.

De Beschuit is in bussen, de Koek in karton verpakt bij HH. Winkeliers in Koloniale Waren enz. verkrijgbaar.

Firma VERKADE & Co., Zaandam.

Serie 68. Tyl Uilenspiegel.
No. 2.
Uilenspiegel leert den Ezel lezen.

VERKADE'S

Dubbeltjes Ontbijtkoek

is, grootte en kwaliteit in aanmerking genomen zeer voordelig

VERKADE'S

Waxine Nachtluchten

6-8 of 10 brandend, zijn hoogst eenvoudig in de behandeling. Gij plaatst ze op een schotelje, zonder water, buigt de pit recht, steekt ze aan en gij hebt U verder om niets te bekommeren. Zij branden rustig het aangegeven aantal uren, zonder te flikkeren bij 't uitgaan.

30 Cents per doos.

Verzamel deze plaatjes in VERKADE'S PLAATJES - ALBUM No. 3, tegen inzending van 25 Cents bij ons verkrijgbaar, wellicht ook bij Uw Winkelier, die onze artikelen levert.

Serie 68. Tyl Uilenspiegel.
No. 1.
Uilenspiegel geneest de Zieken.

VERKADE'S

Honingontbijtkoek

in Carton is fijn van smaak, licht verteerbaar en voedzaam. In de doelmatige verpakking blijft de koek langen tijd versch.

Prijs 30 Cent.

VERKADE'S

Nachtluchten

6- 8- 10 uur brandend
12- 10- 8 stuks per doos van 30 Cents.

Verzamel deze plaatjes in VERKADE'S PLAATJES - ALBUM No. 3, tegen inzending van 25 Cents bij ons verkrijgbaar, wellicht ook bij Uw Winkelier, die onze artikelen levert.

Serie Q. Jachttypen.
No. 1. Wilde zwijnen.

De Traditie

der Beschuitbakkerij aan de Zaan wordt heden ten dage voortgezet door de Stoom-Beschuitfabriek „De Ruijter“, van de Firma VERKADE & Co., te Zaandam, die de **Zaansche Beschuit** van een artikel, dat door allerlei lieden in het klein langs de huizen werd geveent, heeft gemaakt tot een verbruiks-artikel van den groothandel. De verpakking van een vast aantal Beschuiten in een blikken bus, die door de Firma voor den kostenden prijs wordt teruggenomen, is de kleine oorzaak geweest van 't groote gevolg hier bereikt; **hierdoor is aan het Artikel duurzaamheid verzekerd en een bestendig, toene-mend debiet.**

Groote ronde 25 st. 25 Ct.
Kleine " 25 " 15 "
Lange Choc. besch. 50 " 25 "

Serie Q. Jachttypen.
No. 4. Reewild in Berkenbosch.

De Traditie

der Beschuitbakkerij aan de Zaan wordt heden ten dage voortgezet door de Stoom-Beschuitfabriek „De Ruijter“, van de Firma VERKADE & Co., te Zaandam, die de **Zaansche Beschuit** van een artikel, dat door allerlei lieden in het klein langs de huizen werd geveent, heeft gemaakt tot een verbruiks-artikel van den groothandel. De verpakking van een vast aantal Beschuiten in een blikken bus, die door de Firma voor den kostenden prijs wordt teruggenomen, is de kleine oorzaak geweest van 't groote gevolg hier bereikt; **hierdoor is aan het Artikel duurzaamheid verzekerd en een bestendig, toene-mend debiet.**

Groote ronde 25 st. 25 Ct.
Kleine " 25 " 15 "
Lange Choc. besch. 50 " 25 "

Serie S. Kolenmijnen.
No. 4. Galerij.

VERKADE'S

prima Zaansche lange Beschuitjes

zyn van uitstekende kwaliteit, verpakt in een blikken trom-meltje, waarin ze tot de laatste toe versch blyven, wanneer men het blikje gesloten houdt en de beschuitjes er niet uit neemt, vóór ze onmiddelyk daarna gebruikt worden. — Ze zyn zeer goedkoop, 50 stuks kosten 25 cent en by de meeste winkeliers in koloniale waren en comestibles verkrijgbaar.

Firma VERKADE & Co., Zaandam.

Serie T. Noorsche Kleederdrachten.
No. 3. Helleland.

Verkade's

Kwartjes-Ontbijtkoek.

Op verlangen van een deel onzer afnemers leveren wij thans ook Kwartjes-Ontbijtkoek. De kwaliteit is zeer goed, het model geheel gelijk aan onze bekende Honing-Ontbijtkoeken in carton à 30 Cents, de verpakking is eenvoudiger: in een perkament-papieren zak, die met een sluit-etiquette met den naam onzer firma er op, gesloten is.

Firma VERKADE & Co., Zaandam.

Serie 59. Reintje de Vos.
No. 1. Naar Koning Nobel's Hof.

VERKADE'S

Prima Zaansche Beschuit

in Bussen

voor jong en oud, voor zieken en gezonden aan elken maaltijd.

Groote Ronde 25 Stuks 25 Cents
Kleine Ronde 25 " 15 "
Lange Chocolade 50 " 25 "

VERKADE'S

Nachtluchten

6- 8- 10 uur brandend
12- 10- 8 Stuks per doos van 30 Cents.

Verzamel deze plaatjes in VERKADE'S PLAATJES - ALBUM No. 3, tegen inzending van 25 Cents bij ons verkrijgbaar, wellicht ook bij Uw Winkelier, die onze artikelen levert.

Serie 69. Columbus.
No. 6. Columbus door Isabella en Ferdinand ontvangen.
21. December 1500.

VERKADE'S

Prima Zaansche Kleine Ronde Beschuit.

Zijn minder aan breuk onderhevig dan de groote ronde. Op plaatsen waar door het vervoer de beschuit vaak gebroken aankwam, worden ze daarom 't meeste genomen.

VERKADE'S

Waxine Theelicht

7 Ct) ontpluft nooit, is dus veiliger dan spiritus. Behoeft niet telkens een nieuw drijvertje, is dus zindelijker dan Olie. Verspreidt geen onaangename reuk en walmt nooit.

30 Cts. per doos van 12 Stuks.

Verzamel deze plaatjes in VERKADE'S PLAATJES - ALBUM No. 3, tegen inzending van 25 Cents bij ons verkrijgbaar, wellicht ook bij Uw Winkelier, die onze artikelen levert.

REEPENZEGEL

VIJF VAN DEZE ZEGELS

ingeleverd bij Uw winkelier, stellen U in het bezit van een **5 CTS. VERKADE'S CHOCOLADE-REEP** (Hazelnoot).

Deze zegels kunnen gecombineerd worden met „Reepen-zegel“ van de groote ronde Beschuit.

VERKADE'S FABRIEKEN N.V. - ZAANDAM

De voorkant van dit kalendertje is een verkleinde afbedding uit het nieuwe Verkade's album:

PADDENSTOELEN

Een boek, dat, wanneer gevuld met de prachtig-gekleurde plaatjes, die U zelf verzamelen kunt (132 kleine en 12 grootere) en door den interessanten tekst van Dr. Jac. P. Thyse, ons van de eerste tot de laatste bladzijde geboeid houdt.

Schaf het U dus spoedig aan! (Verkrijgbaar bij elken leverancier van Verkade's artikelen à 75 cent, terwijl het na ontvangst van 90 cent franco wordt toegezonden uit Zaandam).

Verkade's Fabrieken, N.V.
Afd. Albums Zaandam.

tot in de kleinste details en finesses weer,” vertelt restaurateur Floor Meijboom, die de originele aquarellen en pentekeningen van 1999 tot 2008 onder handen nam. “De landschapjes van Wenckebach zijn zo prachtig dat ze je gewoon omver blazen, maar ook in de bloemen, planten en dieren van Voerman junior zie je puur vakmanschap terug. Samen met een collega heb ik alle vierduizend plaatjes gerestaureerd en je ziet bij de kunstenaars ook echt een ontwikkeling: de prentjes worden steeds mooier.”

DE CHARME VAN IMPERFECTIE

De Verkade verzamelalbums vormen een bundeling van kennis, kunst en reclame op topniveau. En tot op de dag van vandaag blijven de ruim drie miljoen die over de toonbank zijn gegaan razend populair onder alle lagen van de bevolking. “Blader je er doorheen, dan komt de natuur voor je ogen tot leven,” zegt Anton Siedsma, die bekend staat als ‘ambassadeur van de Verkade-albums’. Hij heeft alle albums, alle kwartetten, alle kaartjes, en helpt medeverzamelaars als een modern meisje van Verkade aan ontbrekende plaatjes en complete albums. “Ik weet wat een gigantische kick het geeft om een bepaald plaatje te vinden, of een album eindelijk compleet te hebben. Waar het mij om gaat, is dat het niet verloren gaat, maar bewaard blijft voor de volgende generatie.” Het zijn vooral ouderen die de weg naar Siedsma weten te vinden, maar ook de jongere generatie kan de plaatjes van Verkade waarderen. “Als je van drukwerk houdt, dan is dit puur genieten,” zegt grafisch ontwerper Magda Rijs. “Tegenwoordig gaat alles digitaal en zijn plaatjes helemaal perfect, maar het is juist de imperfectie die de Verkade-plaatjes zo charmant maakt. Bijvoorbeeld dat de kleuren elkaar net een beetje overlappen. Het is echt handwerk, en dat zie je.” Ze haalt haar verzamelalbums van stal als ze inspiratie nodig heeft voor een creatief ontwerp, maar ook als ze iets wil weten over de natuur of een bepaald gebied. Rijs: “De onderwerpen zijn gewoon heerlijk: ➡

Alle boeken en plaatjes bij dit artikel komen uit de collectie van Anton Siedsma. Sommige plaatjes - de eerste - zijn zó zeldzaam, dat hij ze nooit eerder aan iemand meegaf

Kwartet!

Veel zeldzamer dan de boeken zijn de eerste kwartetten van Verkade (zie pagina 73). Die werden vanaf 1930 met de hand samengesteld door de meisjes van Verkade. Gewoon, met plaatjes die ze over hadden als er een nieuwe serie voor de plaatjesboeken werd gedrukt. De eerste kwartetten verschillen dan ook qua samenstelling, qua afbeeldingen die op de kwartetkaarten zijn geplakt. Er worden nog steeds nieuwe kwartetten gevonden. In de jaren vijftig begon Verkade met echte, gedrukte kwartetten, zoals die hiernaast. Die zijn minder zeldzaam, maar wel héél leuk.

bloemen, dieren, provincies. Het is allemaal heel jaren vijftig en soms op de grens van tuttig, maar ik houd ervan." Ze heeft een paar albums in haar bezit die ze ooit voor pak 'm beet 25 gulden heeft aangeschaft – geen geld. En nog steeds koop je de meeste plaatjes al voor minder dan een euro, en complete albums tot 1920 – behalve Friesland, want die is iets schaarser – voor zo'n twintig euro.

Illustratrice en ontwerpster Annemoon van Steen vond ooit een doosjes met Verkade-kaartjes op een rommelmarkt. "Sommige zaten nog in de originele hoesjes, die ook al zo mooi zijn. Wat mij vooral aanspreekt is de grafische vormgeving. In die tijd werkten veel ontwerpers met dat lettertype en om alle teksten werden kadertjes gezet. Het roept een enorm tijdsbeeld op, er zit veel sfeer in." Annemoon gebruikt vaak die sfeer en vormgeving voor haar ontwerpen; ze kwamen terug in het lenteboekje dat ze ooit voor Flow maakte en ook haar visitekaartjes en enveloppen zijn erop geïnspireerd.

Geschiedkundig hebben de boeken ook een belangrijke waarde, omdat ze een goed beeld geven van Nederland in de eerste helft van de twintigste eeuw – een heel ander Nederland dan waar wij nu in wonen. "Je ziet vlinders die allang zijn verdwenen, en plekken die inmiddels onherkenbaar zijn verbouwd," vertelt historicus Maarten van Rossem, die dit voorjaar een heel nummer van zijn magazine *Maarten!* wijdde aan de plakplaatjes van de Nederlandse natuur. "De Ver-

kade-verzamalbums zijn eigenlijk een soort licht bejaarde encyclopedieën van de Nederlandse natuur en ons vaderland. Een fantastisch mooie herinnering aan vroeger."

Van Rossem begin in 1951 met verzamelen, nadat hij een exemplaar van het album *De Boerderij cadeau* kreeg. "Vanaf het eerste moment vond ik de plaatjes in de boeken in alle opzichten prachtig. De druktechniek was in de eerste jaren niet geweldig, maar op de een of andere manier werken de aquarellen geweldig goed. Deze illustratiekunst stimuleert mijn verbeelding meer dan een kleurenfoto van een landschap. Ik neem geregeld de tijd om naar mijn favoriete plaatjes te kijken, daar word ik elke keer weer heel erg opgewekt van." ●

Meer Verkade

- * In het Verkade Paviljoen waan je jezelf in de fabriek uit de vroege twintigste eeuw. De geschiedenis van chocolade en biscuit komt tot leven op de plek waar de authentieke machines nog steeds volop draaien. Ook kun je er de originele aquarellen en pentekeningen van de plaatjes uit de Verkade-verzamalbums van dichtbij bekijken. Elke vier maanden wordt er een ander album getoond. Verkadepaviljoen.nl.
- * Het uitgebreide verhaal achter de verzamalbums van Verkade lees je in *Natuurlijk Verkade* van Marga Coesèl (Uitgeverij Terra). Zij stelde recent ook de bloemlezing *Wanhoop* nooit aan vooruitgang: brieven van Jac. P. Thijssse (Uitgeverij Boom) samen, waarin je door middel van de vele brieven die Jac. P. Thijssse schreef meer te weten komt over zijn leven en werk.
- * Anton Siedsma is je man als je zelf een Verkade-album, kwartet of losse plaatjes wilt aanschaffen. Op zijn site lees je bovendien alles over plaatjesruilbeuren: Verkade.webnode.nl.